

גבולות היחידה: פרק ל"ט פסוקים ז'-כ'

נושא היחידה: יוסף ואשת פוטיפר, יוסף הצדיק בורח מהחטא

מספר שיעורים: 1 (על פי המתווה).

כתבה: אביגיל באס

כללי:

אשת פוטיפר מבקשת מיוסף לשכב איתה- להתנהג איתה כאילו הם בעל ואישה נשואים למרות שהיא נשואה לפוטיפר! יוסף מסרב, כי זה חטא ואישה צריכה להיות נאמנה לבעלה. ביום שאף אחד לא היה בבית, ניסתה אשת פוטיפר לפתות את יוסף לחטא, ותפסה בבגדו. יוסף ברח מהחטא, ולכן עזב בידה את בגדו וברח החוצה. אשת פוטיפר ניצלה זאת, ושיקרה לאנשי ביתה ואחר כך לבעלה. היא סיפרה סיפור הפוך ממה שבאמת קרה, ואמרה להם שיוסף רצה לשכב איתה, וכשצעקה, עזב את בגדו אצלה וברח. פוטיפר כעס והעניש את יוסף, ושם אותו בבית הסוהר.

פתיחה

קישור היחידה לרצף¹: המורה ישאל את התלמידים:

היכן יוסף נמצא

א? (בבית פוטיפר)

התורה סיפרה לנו שיוסף מאוד מצליח בבית פוטיפר, ופוטיפר סמך עליו מאוד ומינה אותו להיות אחראי על כל ביתו ולא בדק מה הוא עושה. ראינו גם את כוח האמונה החזק של יוסף ואת ההבנה שלו ושל פוטיפר שה' מברך אותם ועוזר להם, והכול מכיוון מה' - להדגיש את השגחת ה'.

ביחידה הקודמת, ראינו שבפסוק ו' היה כתוב: "וַיְהִי יוֹסֵף יָפֵה-תֹאֵר וַיִּפֶּה מְאֹד", ושאלנו מדוע זה חשוב? הרי התורה עוסקת במידות של האדם ובתכונותיו, ומדוע היא הדגישה פה את המראה של יוסף?

את זה נגלה היום!

אופציה נוספת לפתיחה - המורה יספר סיפור אצנין בנושא האשמת שווא כהגנה - לַיְצִירַת אֲנִיּוֹן וְקֵס:

המורה יספר על מקרה שבו אדם עשה מעשה רע, אך במקום להודות במה שהוא עשה, הוא האשים מישהו אחר במעשה שלו כהגנה על עצמו. בעצם, הוא עשה בזה חטא כפול - "פעמיים רע". למשל: ילד שבר את משקפיו של חברו, אך לאחר מכן, אמר למורה שלו שהחבר הרביץ לו, וכהגנה עצמית, הוא דחף אותו, ולכן המשקפיים נשברו.

עכשיו ניגש לקרוא את יחידת הפסוקים, ונראה מקרה דומה.

המורה יקריא את פסוקים ז'-כ', והתלמידים יזהו האם יש ביחידה זו מקרה דומה, שבו מישהו פגע במישהו אך משקר ומספר סיפור הפוך כהגנה על עצמו. התלמידים ינסו להגדיר מי הפוגע ומי הנפגע.

לימוד הפסוקים:

פסוק ז': אשת פוטיפר רואה שיוסף יפה תואר מאוד, והיא רוצה להיות קרובה אליו כמו בעל ואישה שנשואים. בתורה זה נקרא "לשכב".

המורה יכול להקריא את דברי אשת פוטיפר בהנגנה מתחנפת ולהסביר במילים ברמת הילדים: "בוא תהיה חבר שלי", "יהיה לך מאוד כיף אתי" "אתה כל כך יפה" - מחמיא ומתחנף.

← להדגיש את המעשה הלא ראוי והלא מקובל שאשת פוטיפר עושה ואת העובדה שהיא לא נאמנה לבעלה.

← להעצים את ההתמודדות של יוסף - אשת אדונו רוצה שהוא יעשה משהו לא מוסרי, ומצד שני, מאוד מחמיאה לו.

פסוקים ח'-ט':

וַיִּמְאֵן – סָרַב , לֹא הִסְפִּים .

למה יוסף לא מסכים להצעתה?

1. **אמונה בה'** - יוסף מאמין בה' ויודע שהדבר אסור. (יוסף מזכיר שם שמייס: "וחטאתי לאלוקים" - פס' ט').

2. **נאמנות לפוטיפר** - יוסף נאמן לפוטיפר, ופוטיפר נותן בו אמון מלא וסומך עליו לגמרי, ולכן יוסף לא מוכן לעשות מעשה לא מתאים, ובמיוחד לא לקחת את אשת פוטיפר. יוסף אומר שהוא העבד הכי חשוב בבית ושהוא לא יכול לרמות את אדונו.

שאלה לתלמידים:

אם יוסף סירב, האם לדעתכם אשת פוטיפר תקבל זאת ותפסיק להטריד אותו?

נראה בפסוקים הבאים:

פסוק י': אשת פוטיפר לא מפסיקה להטריד את יוסף, ומנסה כל יום לשכנע אותו לשכב איתה למרות שהיא אישה נשואה! היא מנדנדת לו!

הצגת דילמה לתלמידים:

האם קל ליוסף להתנגד להצעתה, ובמיוחד כשהיא מציקה לו כל יום ולא עוזבת אותו?
* להדגיש את הגבורה של יוסף שמתגבר על הפיתוי, וזה בזכות אמונתו בה' ובזכות נאמנותו לפוטיפר אדונו. יוסף מתמודד מול הסכנה, שאם לא יקשיב לאשת פוטיפר ולא יעשה עמה את העבירה, היא עלולה להזיק לו! עלולים להיגרם לו קשיים כתוצאה מהתנגדותו לבקשת אשת פוטיפר:
יוסף הוא העבד של אשת פוטיפר, ואם הוא יסרב לה, היא עלולה להעניש אותו, להוריד אותו מהמעמד הגבוה שהם נתנו לו אחרי שסבל קודם, ועלולה לזרוק אותו לכלא, ואז הוא עלול לחזור להיות במצב נחות, ואולי אפילו יהרגו אותו... ומול כל זה יוסף מתגבר בגלל צדיקותו הרבה.
* להזכיר שיוסף רחוק מאביו ומאוויריה של חיי קדושה, ובכל זאת הוא מקפיד להתנהג באופן ראוי למרות שאף אחד לא עומד בודק איך הוא מתנהג. (לקשר זאת לחיי התלמידים: גם כשאף אחד לא מסתכל עלינו, אנחנו מתנהגים יפה).

פסוקים י"א-י"ב: יום אחד, כשרק יוסף ואשת פוטיפר היו בבית, אשת פוטיפר ממש תופסת את יוסף בבגדו ודורשת שישכב עמה. זה דבר יותר חמור- היא לא רק מדברת אתו, אלא נוגעת בו ולא נותנת לו ללכת! תחושה קשה ליוסף הצדיק.

לשאל בהתלהבות: האם יוסף יסכים? מה יעשה? להעצים את המצב: אשת פוטיפר מחזיקה בו, והוא תקוע!!!

¹ בהתאם ליעדי המיומנויות בתנ"ך (5) בקיאות והתמצאות כללית: ראיית ההקשר הרחב והרצף, הבנת מקומה של הפרשייה (קישורה הנכון כחלק ממסגרת/נושא רחב).

לא!

יוסף בורח החוצה ומשאיר את הבגד אצלה.

← כדאי להדגים בכיתה איך זה קרה: להלביש על ילד בגד נוסף (מעיל/סוודר), ואז תופסים בבגד העליון, הילד משתחרר ורץ החוצה, והבגד נשאר אצל המורה. המורה מראה כמה שהוא מופתע ולא מבין לאן הילד נעלם פתאום! ("איפה הוא? הוא היה פה לפני רגע? מה נשאר אצלי ביד? יש לי בגד שלו, אך הוא לא פה? מה קורה פה?")

← וַיִּנְסֶ-נָס = בָּרַח

← עניין לשוני² - "בְּיָדָה" - מפיק בה', ה' השייכות. אפשר להדגים בכיתה - שמלתה-השמלה שלה, חברתה-החברה שלה וכד'.

להדגיש את יראת השמיים של יוסף, שלא שמע בקולה של אשת פוטיפר, ואת צדקתו שברח מן העברה, למרות שהבין שאשת פוטיפר עלולה לכעוס עליו מאוד ואף להתנקם בו. לכן הוא נקרא "יוסף הצדיק".

לעורר סקרנות בדיבור מתלהב: **מה אשת פוטיפר תעשה עכשיו כשהבגד של יוסף נמצא בידה אך יוסף ברח?** התלמידים יעלו השערות.

פסוקים י"ג-י"ט:

המורה יספר את המשך הפסוקים: *וַיִּנְסֶ-נָס* - המורה יכול להציג את הסיטואציה.

יוסף בורח, ואשת פוטיפר יודעת שייתכן שהוא ירוץ ויספר לכולם מה היא עשתה לו - שהיא תפסה אותו ורצתה להתנהג אתו בצורה לא צנועה (לשכב אתו).

וכדי להקדים אותו³, **היא מיד מתחילה לצעוק ולקרוא לאנשי ביתה- הצילו, יוסף! תראו מה הוא עשה לי!** ואז כולם רצים ואומרים לה: "מה קרה?" והיא מספרת שהוא רצה להציק לה ולשכב איתה, אבל היא לא הסכימה והתחילה לצעוק, ולכן יוסף ברח... היא מספרת זאת קודם לאנשי ביתה, ולאחר מכן שוב לבעלה פוטיפר כשהוא חוזר הביתה. היא גם מדברת בצורה לא צנועה, ומספרת דברים לא ראויים בפני כולם ולא מתביישת.

לְצַחֵק- ללַעַג

להפנות שאלה לתלמידים:

תלמידים יקרים, האם זו האמת? זה מה שקרה?

כמובן שלא! אשת פוטיפר בעצם משקרת, ומאשימה את יוסף בהאשמת שווא שבכלל אינה המציאות, רק כדי להגן על עצמה ולהראות שיוסף הוא זה שלא בסדר.

אצלנו, היהודים, כשאנו עושים מעשה לא טוב, אנו מתחרטים, מבקשים סליחה וחוזרים בתשובה, אבל הגויים במקום לומר סליחה, הם... מאשימים את הצד השני!

* להזכיר אירועים קודמים שנלמדו בספר בראשית: כמו שראינו אצל? לבן, אבימלך.

אפשר לעשות על הלוח טבלה של השוואה⁴ עבור תלמידים שקולטים דברים באופן חזותי:

מה באמת קרה במציאות, ולעומת זאת מה אשת פוטיפר סיפרה- כדי להבליט את הפער בין הסיפורים:

² מתאים ליעדי המיומנויות בתנ"ך (2) פענוח מילים וביטויים והקניית אוצר מילים.

³ מתאים ליעדי המיומנויות בתנ"ך (8) איתור סיבתיות.

⁴ מתאים ליעדי המיומנויות בתנ"ך (9) מיומנויות השוואה והבחנה.

מה אשת פוטיפר סיפרה לאחרים	מה קרה באמת
יוסף בא אליה לשכב עמה, והיא צעקה, ולכן הוא ברח.	אשת פוטיפר הטרידה את יוסף וביקשה שישכב עמה.
יוסף השאיר את בגדו אצלה כי היא צעקה, כי הוא רצה לעשות לה משהו אסור, והוא ברח.	היא תפסה את יוסף בבגדו, ויוסף ברח והבגד נשאר אצלה.

← אם בתחילת השיעור עשינו את ההצגה, אז ניתן לקשר אליה- האשמת שווא כהגנה, אך מי שמואשם, סובל, במיוחד אם מי שמקבל את האשמת השווא הוא "בצד של הפוגע" וקשור אליו ולכן עשוי להאמין לו גם אם זה לא נכון.

← אשת פוטיפר רוצה שישמעו רק את הגרסה שלה, ולכן היא מקדימה את יוסף ועושה עניין גדול מהדברים. היא אשת האדון, ולכן יאמינו לה ולא לעבד שהוא נחות לעומתה...

מהי תגובת פוטיפר?

להפנות שאלה לתלמידים:

האם, לדעתכם, פוטיפר באמת האמין לה?

איזה עונש יוסף היה צריך לקבל אם באמת היה מציק כך לאישה חשובה כזו?

כנראה עונש מוות...

אז כיצד הוא "רק" נזרק לכלא?... כנראה, פוטיפר לקח את דברי אשתו בעירבון מוגבל, ולכן "רק" כעס והכניס את יוסף לבית הסוהר.

האם הוא בדק מה האמת? האם שאל את יוסף מה גרסתו?

נראה שלא....וזה שונה מההלכה, שדיינים צריכים לחקור ולבדוק מה באמת קרה בפועל.

להפנות שאלה לתלמידים:

האם יוסף באמת אמור להיות בבית הסוהר? הוא חטא? עשה משהו לא בסדר?

* להוביל לתחושת האבסורד ולתסכול שיוסף חש על כך שהוא נענש בלי שום סיבה מוצדקת אלא בעקבות האשמת שווא בלבד.

יש כאן כפיות טובה של פוטיפר ואשתו כלפי יוסף, שעבד עבורם בנאמנות גדולה, ועכשיו הם מכניסים אותו לבית הסוהר כשלא באמת חטא.

נדגיש לתלמידים כמה חשוב כן לומר את האמת, להתנהג ולדבר בצניעות ולבטא הכרת הטוב.

איך יוסף ירגיש בבית הסוהר? הרי הוא היה העבד הכי חשוב בבית פוטיפר, ועכשיו פתאום הוא "נזרק" לבית הסוהר עם אנשים חוטאים.

ביחידה הבאה נראה מה קורה ליוסף בבית הסוהר.

השגחת ה' שמוזגשת לכל אורך קורות יוסף.

1. יראת ה' של יוסף, האמונה בה' והתרחקות מן העברה, עמידה בניסיון (כנגד פיתוי גדול) - יוסף לא הסכים לשכב עם אשת פוטיפר, ורץ החוצה כדי לא להיכשל בחטא. יוסף אומר: "ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לא-לוקים".
2. חשיבות אמירת האמת גם כשעשינו משהו לא בסדר - בשונה מהאופן שבו אשת פוטיפר פעלה.

סיכום:

למדנו שאשת פוטיפר רצתה להתנהג עם יוסף כמו בעל ואישה למרות שהייתה נשואה לפוטיפר, וזה דבר אסור ולא ראוי. יוסף לא שיתף פעולה איתה והתנגד לכך. למרות זאת, היא תפסה אותו ממש ודרשה שיהיה איתה, ולכן יוסף השאיר את בגדו בידה וברח מן הבית. אשת פוטיפר סיפרה לאנשי הבית ולבעלה סיפור אחר ממה שקרה באמת, והאשימה את יוסף במה שהוא לא עשה. פוטיפר כעס על יוסף, ושם אותו בבית הסוהר. פעילות סיכום: לתת לתלמיד מיקרופון (גם טוש יכול להוות תחליף זמין...), והוא נכנס לדמות של יוסף ומספר לכיתה את הגרסה שלו לאירוע, הגרסה שלא נשמעה אצל פוטיפר. "יוסף" מתאר את תחושתו לאחר כל מה שקרה (עצבות, ייאוש, מרגיש מרומה ובודד- הרי הוא לבד במצרים בלי שום תמיכה).

הרחבות:

משימת אתגר לתלמידים: התלמידים יזהו כיצד אשת פוטיפר מכנה את יוסף כשהיא מדברת עם העבדים בביתה- אנשי ביתה, וכיצד היא מכנה אותו כשהיא מספרת על מעשהו לבעלה. מה ההבדל ומדוע? התלמידים יאתרו את הכינויים בתוך הפסוקים:
 פסוק י"ד: לְאִשְׁי בֵּיתָהּ: "אִישׁ עֶבְרִי"
 פסוק י"ד: לְפוֹטִיפָר: "הָעֶבֶד הָעֶבְרִי"
 מה הסיבה להבדל?

כשהיא מספרת לפוטיפר, היא מכנה את יוסף בזלזול "עבד", אך היא לא מעזה לומר כך כשהיא מדברת אל שאר העבדים בביתה, ולכן בפניהם היא מכנה אותו "איש", כדי שגם הם יהיו "בצד שלה" ולא בצד של העבד שעובד איתם. היא גם מנסה לעורר שנאה כלפי יוסף, ומציינת שהוא "עברי", ולא "משלנו"-אינו מצרי. לפעמים אנשים לא אוהבים אנשים שבאו ממקום אחר ועושים בעיות.... ובאוזני פוטיפר היא מדגישה שיוסף הוא עבד- איש נחות, אך בכל זאת העז "לפגוע" באשת אדונו, משום שהיא מנסה לעורר כך כעס אצל פוטיפר.